

Examen VMBO-GL en TL
2008

tijdvak 1
woensdag 28 mei
13.30 - 15.30 uur

economie CSE GL en TL

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 44 vragen.
Voor dit examen zijn maximaal 55 punten te behalen.
Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Meerkeuzevragen

Schrijf alleen de hoofdletter van het goede antwoord op.

Patat: niet alleen de smaak verschilt

Bij de beantwoording van de vragen 1 tot en met 5 moet je soms gebruikmaken van de informatiebronnen 1 tot en met 4.

De Stadsbode, een huis-aan-huisblad in de gemeente Delfgang, heeft onlangs een onderzoek gedaan naar prijs en gewicht van een portie patat in deze gemeente.

De journalisten ontdekten dat er grote verschillen zijn tussen de goedkoopste en de duurste patat.

Gebruik informatiebron 1.

- 2p **1** Bij welke snackbar in Delfgang is de patat het duurste in verhouding tot het gewicht?
Laat de berekening zien.

- 2p **2** De goedkoopste snackbar is lang niet altijd ook de snackbar met de meeste klanten.

Sommige mensen kopen hun patat toch bij een duurdere snackbar.

→ Geef twee redenen waarom sommige mensen hun patat toch bij een duurdere snackbar kopen.

Gebruik informatiebron 2.

- 1p **3** België wordt door veel mensen gezien als hét land van de patat. Je zou dus verwachten dat een Belg gemiddeld per persoon méér patat eet dan een Nederlander.

→ Is dat laatste juist? Verklaar je antwoord met een berekening.

Uit een krant van augustus 2007

AMSTERDAM – Het patatje in de snackbar wordt de komende maanden waarschijnlijk 10 cent duurder. Ook een zak voorgebakken frites gaat 15 tot 20 cent meer kosten. Deze verwachte prijsstijging heeft te maken met de angst dat de aardappeloogst zal mislukken.

- 1p **4** Waardoor worden de aardappelen in 2007 naar verwachting duurder?

- A** De omzet van de aardappelmarkt wordt groter.
- B** De omzet van de aardappelmarkt wordt kleiner.
- C** De vraag naar aardappelen wordt groter.
- D** De vraag naar aardappelen wordt kleiner.
- E** Het aanbod van aardappelen wordt groter.
- F** Het aanbod van aardappelen wordt kleiner.

Gebruik informatiebron 3 en 4.

- 1p 5 Stephanie woont in Delfgang. Ze koopt patat en andere snacks altijd bij snackbar De Halte. De aankopen zijn niet alleen voor haar zelf bestemd, maar ook voor haar broers en zusters.
Op 1 oktober 2007 heeft De Halte een aantal prijzen verhoogd.
→ Hoeveel euro moest Stephanie in de eerste week van oktober méér betalen als gevolg van de prijsverhoging? Laat de berekening zien.

De heilige koe

Bij de beantwoording van de vragen 6 tot en met 10 moet je soms gebruikmaken van de informatiebronnen 5 en 6.

Nederlanders noemen hun auto spottend wel 'de heilige koe'. Nederlanders zijn zeer gehecht aan hun voertuig. Ze hebben dan ook veel voor hun auto over.

Gebruik informatiebron 5.

- 1p 6 Piet heeft een nieuwe auto gekocht. De auto die Piet gekocht heeft, weegt 976 kg. Piet woont in de provincie Overijssel. Zijn auto rijdt op benzine en hij betaalt elke drie maanden zijn motorrijtuigenbelasting.
→ Hoeveel motorrijtuigenbelasting moet Piet **per jaar** betalen? Laat de berekening zien.

Gebruik informatiebron 6.

- 1p 7 Piet vindt de motorrijtuigenbelasting behoorlijk veel geld. Daarnaast betaalt hij ook nog belasting als hij benzine koopt.
→ Hoeveel procent van de verkoopprijs van 1 liter benzine gaat naar de overheid? Laat de berekening zien en rond je antwoord af op 1 decimaal.
- 1p 8 Om het milieu te sparen wil de overheid vooral het **gebruik** van de auto afremmen. De overheid wil het **bezit** van de auto echter niet duurder maken.
→ Geef een reden waarom de overheid het bezit van de auto niet duurder wil maken.

- 2p 9 De overheid stelt voor de accijns en BTW op benzine met in totaal € 1 per liter te verhogen. Als compensatie hoeft de automobilist dan nog maar **de helft** van de motorrijtuigenbelasting te betalen. Een automobilist uit Overijssel betaalt € 1.016 motorrijtuigenbelasting per jaar en zijn auto rijdt 1:15.
→ Hoeveel kilometer kan deze automobilist maximaal rijden om geen nadeel van de voorgestelde maatregel te hebben? Laat de berekening zien.

- 1p 10 Bij de motorrijtuigenbelasting betalen eigenaren van zwaardere auto's meer belasting dan eigenaren van lichtere auto's. Dit gebeurt omdat zware auto's de wegen meer belasten.
De overheid is van plan het rekeningrijden in te voeren. Bij dit systeem geldt: hoe meer kilometers je rijdt, hoe meer je moet betalen.
→ Welk systeem vind jij beter: rekeningrijden of het huidige systeem met de motorrijtuigenbelasting?
Geef een argument voor je mening.

Koper

Bij de beantwoording van de vragen 11 tot en met 15 moet je soms gebruikmaken van de informatiebronnen 7 en 8 in de bijlage.

Koper is één van de belangrijkste metalen ter wereld. Het wordt voor veel producten gebruikt zoals munten, elektriciteitsdraad en kunstvoorwerpen. Kopererts wordt uit de grond gehaald en in grote smelterijen wordt daar zuiver koper van gemaakt.

Gebruik informatiebron 7.

- 1p 11 Een belangrijke producent van koper is Chili, een land in Zuid-Amerika.
→ Hoeveel procent van de totale koperproductie kwam in 2005 uit Chili?
Laat de berekening zien.

Gebruik informatiebron 7 en 8.

- 1p 12 Wat waren de ontvangsten in dollars aan koper voor Chili in 2005? Ga ervan uit dat de totale productie ook verkocht werd. Laat de berekening zien.

- 1p 13 Het nationaal inkomen in Chili bedroeg in 2004 11,5 miljard dollar. In dat jaar bedroeg de opbrengst van koper 4,5 miljard dollar.
→ Had Chili in 2004, gelet op de opbrengst van de koperproductie in dat jaar, een monocultuur of niet?

Doe het zo: neem één van de twee zinnen over en vul deze aan.

Chili heeft **wel** een monocultuur, omdat .....

of

Chili heeft **geen** monocultuur, omdat .....

- 1p **14** De prijs van koper schommelde de laatste jaren sterk. Om dit te voorkomen zouden koperproducerende landen kunnen afspreken te gaan werken met buffervoorraden.
Wat zouden koperproducerende landen moeten doen om een hogere prijs van koper te krijgen?
- A De buffervoorraden vergroten, zodat het aanbod van koper afneemt.
  - B De buffervoorraden vergroten, zodat het aanbod van koper toeneemt.
  - C De buffervoorraden verkleinen, zodat het aanbod van koper afneemt.
  - D De buffervoorraden verkleinen, zodat het aanbod van koper toeneemt.
- 1p **15** Chili heeft belang bij een hoge koperprijs. Toch zal een te hoge koperprijs op den duur nadelig kunnen zijn voor Chili en de overige koperproducenten.
→ Geef hiervoor een verklaring.

Wel of geen huurtoeslag?

Bij de beantwoording van de vragen 16 tot en met 21 moet je soms gebruikmaken van de informatiebronnen 9, 10 en 11.

Woningbouwcorporatie 'Droomhuis' verhuurt veel huizen in de stad waar Eline de Jong en Ron Stram wonen. Zij wonen in een buurt die de laatste jaren erg is opgeknapt. Hiervoor heeft 'Droomhuis' extra subsidie van de overheid gekregen. Deze extra subsidie was door de overheid niet begroot.

- 1p **16** Welk gevolg had deze extra subsidie voor het overheidstekort van het afgelopen jaar?
Het tekort werd
- A groter, want de inkomsten van de overheid daalden.
  - B groter, want de uitgaven van de overheid stegen.
  - C kleiner, want de inkomsten van de overheid stegen.
  - D kleiner, want de uitgaven van de overheid daalden.

Eline en Ron zijn beiden 24 jaar en wonen in een huurwoning. De kale huur van deze woning is € 350 per maand. Daarnaast betalen ze een bedrag aan servicekosten. Op 1 mei 2005 krijgen ze een brief van woningbouwcorporatie 'Droomhuis'. Daarin wordt een huurverhoging aangekondigd.

Gebruik informatiebronnen 9 en 10.

- 2p **17** Eline en Ron maken bezwaar tegen de aangekondigde huurverhoging.
→ Noem twee punten waartegen Eline en Ron bezwaar kunnen maken in hun bezwaarschrift.

De woningbouwcorporatie stelt uiteindelijk de kale huur vast op € 355 per maand. Na een tip van een kennis gaan Eline en Ron onderzoeken of ze misschien in aanmerking komen voor huurtoeslag. Op de site www.huurtoeslag.nl lezen ze dat ze dan eerst hun huurlasten moeten berekenen. Naast de kale huur van € 355 per maand betalen ze € 15 voor het schoonhouden van de gemeenschappelijke ruimten en € 10 voor de diensten van de huismeester.

Gebruik informatiebron 11.

1p **18** Hoeveel bedragen nu de huurlasten per maand van Eline en Ron?

- A € 355
- B € 367
- C € 377
- D € 380

Gebruik informatiebron 11.

2p **19** Eline en Ron hebben samen een jaarinkomen van € 25.280. Eline heeft € 5.000 op een spaarrekening en obligaties ter waarde van € 13.000. Ron heeft een aandelenpakket van Philips met een waarde van € 24.000.
→ Komen Eline en Ron gezien hun financiële situatie in aanmerking voor huurtoeslag?
Gebruik in je antwoord de begrippen maximaal inkomen en maximaal vermogen.

1p **20** De overheid gebruikt onder andere de huurtoeslag om de inkomens te herverdelen.
→ Op welke manier kan de huurtoeslag zorgen voor een herverdeling van inkomens?

1p **21** De broer van Ron heeft een koopwoning waarvoor hij een hypotheek heeft afgesloten. Hij vindt het niet eerlijk dat de overheid Ron ondersteunt met huurtoeslag.
Ron vindt dat zijn broer niet moet zeuren. "Jij wordt als huiseigenaar ook ondersteund door de overheid."
→ Op welke manier ondersteunt de overheid de broer van Ron als huiseigenaar? Leg je antwoord uit.

Strandvakanties in de zon

Bij de beantwoording van de vragen 22 tot en met 28 moet je soms gebruikmaken van informatiebron 12 in de bijlage.

Steeds vaker gaan Nederlanders op vakantie naar zonnige stranden. Vaak liggen de stranden vol in oorden als Cuba, Isla Margarita, Gambia en ook Curaçao.

- 1p **22** Hoe wordt een vakantie naar het buitenland in de economie van het vakantieland genoemd?
- A export van goederen
  - B export van diensten
  - C import van goederen
  - D import van diensten
- 1p **23** Voor Curaçao heeft een toename van het toerisme positieve effecten op de economie.
→ Noem een positief effect op de economie.
- 1p **24** De vele toeristen die Curaçao bezoeken kunnen ook economische nadelen veroorzaken. Zo kan er inflatie optreden.
Hoe kan de komst van veel toeristen voor inflatie zorgen?
- A De toeristen zorgen voor een groter aanbod van producten, waardoor de prijzen gaan stijgen.
  - B De toeristen zorgen voor een groter aanbod van producten, waardoor de prijzen gaan dalen.
  - C De toeristen zorgen voor een grotere vraag naar producten, waardoor de prijzen gaan stijgen.
  - D De toeristen zorgen voor een grotere vraag naar producten, waardoor de prijzen gaan dalen.
- Gebruik informatiebron 12.*
- 1p **25** In 2005 nam het aantal toeristen dat in hotels verbleef toe. Toch daalde de bezettingsgraad van de hotels. De bezettingsgraad is het gemiddelde aantal verhuurde hotelbedden als percentage van het totale aantal hotelbedden.
Hoe kan de bezettingsgraad dalen terwijl er tegelijkertijd meer toeristen in hotels een slaapplek huurden?
- A Het aantal bezette hotelbedden nam af.
  - B Het aantal bezette hotelbedden nam toe.
  - C Het totaal aantal hotelbedden nam af.
  - D Het totaal aantal hotelbedden nam toe.
- 1p **26** Een land dat alleen afhankelijk is van toerisme is kwetsbaar.
→ Geef daarvoor een argument.

2p **27** Naast toerisme zijn er voor Curaçao andere manieren om de economie te stimuleren. Een van die manieren is het aantrekken van Nederlandse investeerders.
→ Leg uit hoe Nederlandse investeerders de economie van Curaçao kunnen helpen. Gebruik in je antwoord twee denkstappen.

1p **28** Ontwikkelingslanden hebben moeite om de vicieuze cirkel van de armoede te doorbreken. Armoede houdt zich via een aantal stappen in stand. Hieronder staan enkele verschijnselen.
1 lage inkomens
2 minder vraag naar producten
3 minder werkgelegenheid

In welke regel staan de verschijnselen in een zodanige volgorde dat de vicieuze cirkel juist wordt weergegeven?

- A armoede → 1 → 2 → 3 → armoede
- B armoede → 1 → 3 → 2 → armoede
- C armoede → 3 → 1 → 2 → armoede
- D armoede → 3 → 2 → 1 → armoede

Autosupermarkt

Bij de beantwoording van de vragen 29 tot en met 34 hoef je geen gebruik te maken van informatiebronnen in de bijlage.

1p **29** Voor veel Europeanen is het bezit van een auto belangrijk, maar niet overal heeft men evenveel auto's.
Het autobezit per inwoner is in Nederland veel hoger dan in Griekenland.
→ Betekent dit dat de welvaart in Nederland hoger is dan in Griekenland? Verklaar je antwoord.

De Europese Commissie wil lagere autoprijzen. Dat kan bereikt worden als autodealers niet langer maar één merk auto mogen verkopen, maar net zoveel merken als ze zelf willen. De Europese Commissie denkt dat de prijzen van nieuwe auto's op deze manier flink zullen dalen.

1p **30** Geef een verklaring hoe deze verandering in de autohandel de prijzen van nieuwe auto's kan laten dalen.

1p **31** Naast lagere prijzen zijn er nog meer voordelen van deze verandering.
→ Noem een ander voordeel van deze verandering voor de consument.

- 1p **32** Bovendien wil de commissie dat mensen hun auto ook in andere Europese landen kunnen kopen.
 Consumenten in de EU betalen in het ene land meer belasting (BTW, BPM: Belasting van personenauto's en motorrijwielen) dan in een ander land als zij een auto kopen. Toch is de consumentenprijs in alle landen ongeveer gelijk. Dat komt omdat de autofabrikanten hun basisprijs aanpassen.
 → In welk land maakt de autofabrikant meer winst: in een land met hoge belastingen of in een land met lage belastingen? Verklaar je antwoord.

De basisprijs is niet in elk land even hoog. Het kan dus voordeliger zijn je auto in het buitenland te kopen, bijvoorbeeld in Duitsland. Je betaalt dan de basisprijs in Duitsland en de belastingen in Nederland.

- 2p **33** Stel dat een bepaalde auto in Nederland € 30.897 kost inclusief belastingen. De basisprijs van deze auto is in Nederland € 19.755. In Duitsland is de basisprijs €16.995.
 → Hoeveel bedraagt de prijs van deze auto inclusief belastingen, als je deze auto in Duitsland koopt?
 Neem de volgende tabel over en vul de ontbrekende getallen in. Laat de berekening zien en rond alle bedragen af op hele euro's.

Basisprijs	€ 16.995
BTW 19%*	
BPM 45,2%**	
TOTAAL	

*BTW wordt berekend over de Duitse basisprijs.

**BPM wordt berekend over de Nederlandse basisprijs. De te betalen BPM mag verminderd worden met € 1.540.

- 2p **34** Noem twee redenen om je auto niet in het buitenland te kopen, ook als dat aantoonbaar goedkoper is.

Het arbeidsverleden van meneer Van Driel

Bij de beantwoording van de vragen 35 tot en met 39 moet je soms gebruikmaken van de informatiebronnen 13 en 14.

Het is april 2006. Meneer Van Driel is net werkloos geworden en wil zich laten inschrijven bij het CWI. Hij zegt tegen de CWI-medewerker:
"35 jaar geleden solliciteerde ik bij Kozijn & Co. Ik had een technische opleiding en wilde graag werken in de houtbewerking, het liefst in een uitvoerende functie. Alleen maar leiding geven leek mij niks. Kijk, ik heb de personeelsadvertentie uit 1971 meegenomen."

Gebruik informatiebron 13.

- 1p 35 Welke functie(s) uit de personeelsadvertentie was/waren in 1971 geschikt voor meneer Van Driel?
- A alleen functie 1
  - B alleen functie 2
  - C alleen functie 3
  - D functie 1 en 2
  - E functie 2 en 3
  - F functie 1 en 3

"Een mooie tijd, die begintijd. We werkten hard en de productie steeg aanzienlijk. We werden steeds groter. Er werkten op een gegeven moment 24 mensen op de productieafdeling. Er werden 880 kozijnen per maand geproduceerd. En toen kwamen ze: de nieuwe machines. Men had berekend dat de productie met maar liefst 20% kon stijgen tot 1.056 kozijnen per maand."

- 2p 36 "Het probleem was echter dat we maar 880 kozijnen per maand konden verkopen. En dus werden er mensen ontslagen."
→ Bereken hoeveel mensen Kozijn & Co kon ontslaan na aanschaf van de nieuwe machines. Laat de berekening zien.
- Doe het zo:*
Neem het volgende over en vul het antwoord aan.
De nieuwe arbeidsproductiviteit per maand wordt:
1.056 : ..... = ...
Het aantal mensen nodig om 880 kozijnen te produceren na aanschaf van de machines is:
..... : ..... = ...
Het aantal mensen dat ontslagen kan worden is:
..... - ..... = ...

- 1p 37 “Ik was één van de mensen die ontslagen werd. Met dank voor bewezen diensten. Van het ene op het andere moment was ik werkloos.”
Hoe heet de werkloosheid die het gevolg is van dit soort nieuwe productiemethodes?
- A conjuncturele werkloosheid
  - B frictiewerkloosheid
  - C regionale werkloosheid
  - D structurele werkloosheid
  - E verborgen werkloosheid

Gebruik informatiebron 14.

- 1p 38 “Ik hoop snel een nieuwe baan te vinden. Zijn er veel vacatures?”
De medewerker laat hem een grafiek zien.
Het is de grafiek uit informatiebron 14.

Welk gebied/welke gebieden uit de grafiek geeft/geven de vacatures weer?

- A gebied I
  - B gebied I en II
  - C gebied I en II en III
  - D gebied II
  - E gebied II en III
  - F gebied III
- 1p 39 Meneer Van Driel moet uitkijken naar een andere baan. Om in aanmerking te komen voor een uitkering moet hij solliciteren. Vanaf januari 2004 zijn ook oudere werklozen verplicht te solliciteren, net als jongeren. Voor 2004 hoefden oudere werklozen dat niet.
- Vind je het terecht dat oudere werklozen vanaf 2004 verplicht zijn te solliciteren?
- Geef een argument voor je mening.

Jan heeft er kaas van gegeten

Bij de beantwoording van de vragen 40 tot en met 44 hoef je geen gebruik te maken van informatiebronnen in de bijlage.

Jan de Boer heeft een specialiteitenwinkel in kaas overgenomen. Daarvoor was hij werknemer in deze winkel.

- 1p 40 Jan was in loondienst. Nu is hij eigen baas. Dat heeft voordelen.
- Noem een voordeel voor Jan nu hij eigen baas is.

Let op: de laatste vragen van dit examen staan op de volgende pagina.

- 1p **41** Jan heeft de voorraden en de kapitaalgoederen overgenomen van de oude eigenaar.
→ Geef een voorbeeld van een kapitaalgoed bij een speciaalzaak in kaas.
- 1p **42** Jan wil een computer aanschaffen. De computer kost € 898. Jan zal hem drie jaar gebruiken. Dan krijgt hij er bij verkoop nog € 100 voor.
Hoeveel moet Jan per maand op deze computer afschrijven?
A € 22,17
B € 24,94
C € 27,72
D € 266,00
E € 299,33
- 2p **43** Door het liggen in de winkel drogen de kazen na verloop van tijd in. Ze worden daardoor gemiddeld 10% lichter.
Jan koopt een kaas van 10 kilo in voor € 36 (excl. BTW).
Hij wil bij verkoop een brutowinst overhouden van 40% van de inkoopprijs.
→ Voor welke prijs per kilo (excl. BTW) moet hij deze kaas verkopen?
Houd rekening met die 10% indroging.
Laat de berekening zien.
- 2p **44** Jan is na enige tijd niet tevreden over de verkoopresultaten.
Hij vraagt zich af wat hij moet doen. Hij heeft de keus uit twee mogelijkheden:
1) Bij de groothandel grotere partijen kaas bestellen, zodat hij korting krijgt
of
2) ook noten en wijn gaan verkopen.
→ Kies één van beide mogelijkheden en noem daar **eerst** een voordeel en **daarna** een nadeel van.